

Naturplan

TEKST OG FOTOGRAFIER:

PEDER STØRUP, NATURBESKYTTELSE.DK

Danmark har mere end noget andet land i Europa svigtet naturen og landskabet de seneste årtier – og dette til trods for, at de fleste danskere har en opfattelse af, at vi er verdensmestre i naturbeskyttelse.

Den nuværende naturbeskyttelseslov og planloven har haft til hensigt at beskytte naturen og landskabet, men da skiftende regeringer har udvandet lovene til fordel for erhvervsøkonomiske landbrugsinteresser, står vi med en natur, som for alvor er ved at forsvinde, og et landskab, hvis tusindårige historie udviskes af intensivt dyrkede korn- og majsmarker.

Det har ført til en naturmæssig gæld, som det kræver en ambitiøs og målrettet tilgang at afvikle. Jo længere tid der går, før vi begynder at betale gælden til naturen tilbage, jo større bliver skaderne, og jo vanskeligere bliver det at få vendt udviklingen. Som med klimatruslen nærmer vi os et *point of no return*, hvor udviklingen kan være irreversibel.

Uoprettelige skader

Senest har det Miljøøkonomiske Råd peget på, at det ikke står for godt til i Danmark, og at vi ikke er et foregangsland på miljøområdet i EU. Rådet er kommet med anvisninger til en minimumsindsats, hvis vi skal gøre os håb om at få stoppet tabet af biodiversi-

tet inden 2020. Men som det altid er tilfældet, når de tunge forskere og eksperter kommer med anbefalinger, holder man sig på den absolut sikre og dokumenterbare side.

Sådan er forskning, men som det Miljøøkonomiske Råd også er inde på, reagerer naturen ofte med års forsinkelse, med stor risiko for, at vi handler for sent med uoprettelige skader til følge. Yderligere er indsamling af pålidelige data en langsommelig affære som kan strække sig over årtier, hvilket giver politikerne en kærkommen undskyldning for ikke at handle, før man har tilstrækkelig viden.

Først når »pandaarterne« som haren, agerhønen og storcken forsvinder, bliver det tydeligt for menigmand og politikerne, at der er noget helt galt. Det munder dog sjældent ud i konkret handling, men i kommissioner og nye undersøgelser, så der kan vindes tid. Økonomi er en kærkommen handlingsslammer – men har vi råd til at lade stå til? Nej – de hårde facts er, at nok så mange milliarder ikke giver os uddøde arter eller et landskab formet gennem tusinder af år tilbage. Når en istidsslugt er udjævnet for at blive til en mark, eller gammel skov er ryddet for at blive bebygget, har vi for tid og evighed mistet fortiden, og fremtiden er blevet fattigere.

Udtagning af jord er nøglen til at løse mange af vores natur- og miljøproblemer. Peder Størup fra Naturbeskyttelse.dk kommer her med et bud på, hvordan en sådan natur- og miljøplan kan skrues sammen, så vi kan nå vores mål om et mere bæredygtigt samfund.

Stærke økonomiske og politiske kræfter

Naturen er oppe mod meget stærke økonomiske og politiske kræfter – ikke mindst den stærke landbrugsorganisation Landbrug & Fødevarer, flankeret af Bæredygtigt Landbrug, som dagligt arbejder på at fremme landbrugets interesser. Det har hverken natur eller politikere hidtil kunnet modstå. L&F's imagekampagne til 60 millioner og Arlas kampagne Tættere på Naturen (www.arlafoods.dk/taettere-paa-naturen/naturen-til-dig/) kan få alt til at se rosenrødt ud og effektivt fjerne fokus fra, at landskabet og naturen smuldrer væk omkring ørerne på os. Naturen og samfundet har derfor også måttet indordne sig efter kortsigtede økonomiske interesser. Specielt landbruget har stort set selv kunnet bestemme sin strukturelle udvikling, uden at det dog har ført til økonomisk eller biologisk velstand.

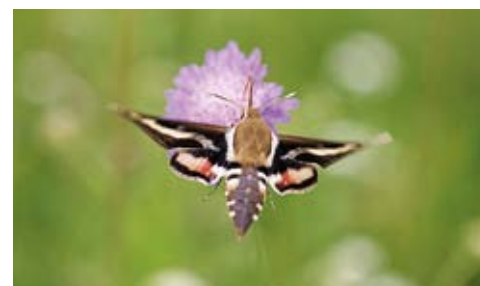
Med ryggen mod muren

Landmændene er gode til at producere billigt korn og kød, men har ikke vist sig som gode natur-, landskabs- og miljøforvaltere. Men de betydelige beløb, vi i de kommende årtier skal bruge på at sikre drikkevandet mod pesticider, vandmiljøet mod næringsstoffer og naturen og landskabet mod ødelæggelser, vil kunne reduceres betydeligt, hvis vi ikke fortsat lader landbruget sætte dagsordenen.

Da vi har spildt årtier, står vi nu med ryggen mod muren – ikke mindst hvis vi skal nå at stoppe tilbagegangen af biodiversiteten inden 2020. I skrivende stund, 29. april 2012, er intet iværksat, og det er derfor påkrævet, at vi sætter hurtigt og effektivt ind. Følgende løsningsmuligheder ligger lige for og vil gøre det muligt at nå regeringens mål om et rigere og mere bæredygtigt samfund inden for 10 år.

» Biodiversitet har stor værdi for mennesket på grund af sammenhængen mellem biodiversitet og de ydelser, økosystemer bidrager med. Således bidrager økosystemer til naturens stabiliserende funktioner ved omsætning af forurenende stoffer, CO₂-lagring og vådområders vandtilbageholdelse.«

DET MILJØØKONOMISKE RÅD
www.dors.dk/sw9038.asp

▲ Snerresværmeren er en af de arter, som dukker op, når arealer tages ud af drift. Mange er ikke opmærksomme på, at vi har arter som i skønhed og sjældenhed kan matche dem fra tropiske egne.

▲ Få hundrede meter fra Vikingeborgen Fyrkat i Nordjylland udjævnes landskabet for at gøre det dyrkbart. Kun få 100 m² kunne løftes som beskyttet natur af kommunen. Hovedparten af indgrebet var altså ikke i strid med lovgivningen – til trods for de landskabelige værdier og mulighed for betydelige arkæologiske værdier.

◀ Området bag rytteren blev taget ud af drift for 20 år siden og er i dag blevet til et vigtigt levested for truede dyr og planter.

▼ Nordjylland: Sand og jord fra en gårdudvidelse køres ned i ådalen, og landskabet udjævnes for at gøre det dyrkbart. Ingen tilladelse er givet, og ingen arkæologiske forundersøgelser er foretaget. Kun hvis det kan dokumenteres, at dele af arealet var beskyttet natur, er det i strid med lovgivningen.

Naturbeskyttelses.dk's Natur- og miljøplan

Arealændringer

Det intensivt dyrkede areal reduceres med 2–3% om året over en 10-årig periode, så det intensivt drevne areal når ned på 2 mio. hektar fra de nuværende cirka 2,7 mio.

Efter de 10 år tinglyses retten til at drive landbrugsdriften på de 2 mio. hektar, hvilket betyder, at der kun må drives intensivt landbrug på disse arealer forbundet med gødskning, omlægning og sprøjtning. Det giver tid til at sikre, at markdriften forbliver der, hvor udbyttet er højest og miljøbelastningen lavest.

Økologisk drift skal ligeledes placeres inden for de 2 mio. hektar, da landbrugsarealerne også bør kunne benyttes til natur- og ekstensivdrift. Alle andre arealer kan herefter ikke benyttes til intensivt landbrug, men kan benyttes til ekstensiv drift, hvilket vil sige afgræsning og mindre husdyrhold med maks. 5–10 dyreenheder per ejendom. Her må der ikke benyttes omlægning, kunstgødning og sprøjtemidler.

For at de 2 mio. landbrugshektar ikke ender som biologiske ørkener, vil områderne fortsat være omfattet af den generelle lovgivning, så naturen og landskabet ikke forarmes yderligere.

Naturfond

Der oprettes en statslig natur- og CO₂-fond, som skal opkøbe landbrugsjord i områder, hvor der er behov for en ekstra indsats. Private kan skyde penge i fonden mod at få dokumentation for, at der købes jord op til natur og CO₂-deponering. Fondens skal have mulighed for at indgå mageskifte, så det hele tiden er den dårligste jord, som tages ud af drift. Fondens kan være med til at sikre en bundgrænse i jordpriserne, da jord af dårlig bonitet sikres en værdi som natur. Yderligere kan landbrug, som har naturarealer, afhænde dem til fonden og derved sikre sig kapital til primærdriften. Arealerne tinglyses herefter som permanent natur.

Styrket natur- og landskabsbeskyttelse

Plan- og naturbeskyttelsesloven styrkes, så den bliver mere funktionel.

Ved ødelæggelse af beskyttet natur skal det ødelagte areal sikres med en permanent og tinglyst beskyttelseszone i forholdet 1–2, dvs. at beskyttelseszonen bliver dobbelt så stor som det ødelagte areal. Dette øger muligheden for, at flora og fauna hurtigere vil reetablere sig, fordi der bliver mere plads, og fordi pesticider

og næringsstoffer flyttes længere væk fra det skadede areal.

Der indføres et minimumbødebeløb, som stiger med størrelsen på det skadede areal. I dag gives der stort set aldrig bøder, og i givet fald ligger de ofte under 2.000 kroner. En bøde skal have en størrelse, så den får en præventiv effekt.

Kontrol af beskyttet §3-natur gøres til en del af krydsoverensstemmelsen, som stiller en række krav til miljø, sundhed, dyrevelfærd og god landbrugsmæssig stand, for at støtten kan udbetales.

Det skal ikke længere være tilladt at udjævne landskabet for at gøre det dyrkbart. I dag er der ingen lovgivning, som i den henseende beskytter landskabet.

Alle skovbevoksede arealer i agerlandet, der i dag ikke er registreret som fredskov, sikres mod afdrift og med en arealfast beskyttelse på basis af luftbilleder fra 2010. Ekstensiv brændehugst til privatbrug kan fortsætte.

Naturpleje

Mindst 20% af landbrugsstøtten målrettes græssende dyr og naturpleje.

De regler, som modarbejder at arealerne kan udvikle sig til natur, og strikse

regler om øremærkning ændres, så de ikke belaster de landmænd, som ønsker en ekstensiv drift med græssende dyr i naturområder.

Primært i forhold til registrering og mærkning af dyrene skal der findes løsninger. Dyr, som udelukkende bruges til naturpleje, bør være fritaget for individuel mærkning og bør alene være registreret som flok for at reducere de administrative byrder. Det bør desuden undersøges, om husdyr, som udelukkende benyttes til privat konsum, kan fritages for mærkning.

Ved etablering af nye naturområder bør der vælges områder, som kan rumme forskellige naturtyper, hvorved der opnås rigere biodiversitet og mere robuste biotoper. Kildevældene og trykvandet på skrænterne samt de tørre bakketoppe har hidtil været prioriteret lavt og bør have større fokus i fremtiden.

Jo større naturarealerne er, jo bedre bliver afgræsningsmulighederne og økonomien. Flere små og isolerede naturarealer vil derfor kunne afgræsses sammen med de store arealer.

Næringsstoffer

Ved at reducere det dyrkede areal med ca. 700.000 hektar sænkes behovet for flere generelle næringsstoffrestriktioner udover den aktuelle reduktion på 9.000 tons kvælstof inden 2015, som er en del af de vedtagne vandmiljøplaner. Gødningen fra de 700.000 hektar flyttes hen på robuste arealer, hvilket vil reducere driftsomkostningerne til dyrkning af jorden og øge høstudbyttet samt forbedre muligheden for produktion af brødhvede, som landbruget længe har ønsket. Der sættes en grænseværdi på udledningen fra drænrør, der skal svare til den gennemsnitlige udledning fra dræn, som afvander naturarealer. Derved målrettes miljøtiltag mod de dræn, som forurener omgivelserne, hvorimod marker, der drænes uden at belaste omgivelserne, ikke påføres restriktioner. Er udledningen for høj, kan ejerne vælge at reducere kvælstoftilførslen eller etablere vådområder, som renses drænvandet.

Det bør bemærkes, at udtagningen ikke påvirker behovet for harmonijord (DE = antal dyr pr. hektar), da kvoterne

flyttes hen på det resterende areal. Viser det sig, at der på sigt fortsat er miljøproblemer, bør øvelsen gentages, indtil man har fundet et acceptabelt niveau. Det vurderes dog, at den teknologiske udvikling over de næste 10 år vil fjerne behovet for flere restriktioner.

Generelt bør næringsstofproblemet løses, inden det rammer naturen – altså ved kilden til forureningen. Løses det først, når det når til enge, åer eller fjorde, kan naturen og miljøet være blevet påført megen skaden inden. Den hede eller det overdrev, som rammes af næringsstoffer, får det ikke bedre af, at ådalene oversvømmes for at fjerne næringsstoffer. Derfor bør der også sættes ind over for randpåvirkningen fra de dyrkede marker, så gylle og kunstgødning ikke rammer beskyttede naturtyper.

Beskatning af naturarealer

Det bør overvejes, om det ikke ville være rimeligt, at arealer, der indgår i beskyttelsen af Danmarks natur og vandmiljø, fritages for jordskatter. Vi kender ordningen fra fredede bygninger, som kan fritages for grundskyld. På den måde belønnes de lodsejere, der bidrager til at sikre Danmarks natur og miljø.

Kort tidshorizont på 10 år

Jeg har lagt vægt på en kort tidshorizont, med årlige delmål. Langsigtede planer på 25–50 år er virkningsløse, da de politiske vinde skifter, som vinden blæser, og meget få politikere ønsker at føre politik på noget, der strækker sig udover en til to folketingsperioder. Naturen og arterne kan ikke bruge det til ret meget, at der i 2050 er mere plads til dem – de mangler gode levesteder og plads her og nu.

Den hektar, der udtages til natur dette forår, starter en ny succession, som allerede det første år vil sikre et levested for millioner af dyr og planter. Tiltagene kan være operative indenfor 1–2 år, da de kun kræver mindre lovjusteringer. Også i forhold til EU-lovgivning synes tiltagene realistiske. Der skal afklares nogle punkter omkring støtte til naturpleje og udtagning, men set i forhold til de natur- og miljømæssige fordele ligger planen helt i tråd med EU's klima- og biodiversi-

tetspolitik. Derudover er der 10 år til fuld implementering, hvilket giver tid til at tilpasse landbrugsproduktionen.

Er det økonomisk og politisk realistisk?

Ja, og fordelene er betydelige: Reduktion i tab af næringsstoffer til vandmiljøet og den landbaserede natur. En væsentlig reduktion i brugen af pesticider, som skader vilde dyr og planter. En betydelig sikring af drikkevandet ved udtagning af agerjord i drikkevandsområder, der trues af pesticider og nitrat. En reduktion i CO₂-tab fra jorden på mindst 2,7 millioner tons årligt i 2020. Et reduceret brændstofforbrug på 50–100 millioner liter årligt og en reduceret CO₂-udledning på 1,3–2,6 millioner tons. Øgede turistmæssige muligheder i de nye naturområder med deraf følgende indtjening. Opfyldelse af 2020-målet om stop for tilbagegangen i biodiversiteten. Nye levesteder for arter, som ifølge rødlisten er truede, og en indirekte beskyttelse af dem, da skadelig produktion flyttes længere væk fra deres levesteder. Ekstensiv produktion af naturkød, som kan danne grundlag for nye eksportmuligheder (der er grundlag for mindst 200.000 dyr på græs). Færre oversvømmelser, da naturarealer holder regnvandet tilbage og begrænser oversvømmelser af boligområder og marker. Øget omsætninger i småbyerne, som følge af flere turister.

Naturplanen vurderes at have væsentlig samfundsøkonomisk værdi, når man ser på ovenstående fordele, men det er vanskeligt at gøre det op, og skal vi sætte et prisskilt på naturen? Er beskyttelsen af en sommerfugl vigtigere end driften af 1000 hektar landbrugsjord? Hvilken værdi har sommerfuglen for kommende generationer? Og er den i bund og grund ikke uvurderlig?

Støtte til naturpleje

Så vidt muligt bør der etableres ordninger, som kan sikre indtjeningsmuligheder for de udtagne arealer i form af støtte til naturpleje. Det vurderes, at hektarstøtten på 2.300 kr. kan opretholdes. Suppleres det med et naturplejebeløb på 2.200 kr., vil man nå op på ca. 4.500 kr. pr. hektar.

» Masseudryddelse af arter og økosystemer går 100–1.000 gange hurtigere end den naturlige baggrundsrate for arters uddøen.«

www.ipbes.net

Hovedparten af beløbet vil kunne finansieres via landbrugsstøtten fra EU.

Da ordningen skal være ens for alle for at ligge inden for rammerne af miljøregulering, vil udtagningen også ramme gode og robuste landbrugsjorder, hvilket ikke er hensigtsmæssigt. Dette afbødes ved, at der kan foretages mageskifte mellem landmænd, så kravet kan opfyldes ad den vej, og det kan sikres, at det primært er de dårlige jorder, som kommer ud af drift. Natur- og CO₂-fonden kan så sikre opkøb af jord, hvor der er behov for en ekstra indsats.

Djævlens advokat

I landbrugs- og politikerkredse bør forslaget overvejes nøje, inden det forkastes – for hvad er alternativet? Alternativet til udtagningen er generelle restriktioner, som absolut ikke er sød musik i landbrugskredse. Udtagningen kan i vid udstrækning træde i stedet for disse, men ligger så også inden for rammerne af erstatningsfri regulering, da de skal sænke den generelle miljøbelastning for natur og mennesker i Danmark. Det bør også

bemærkes, at planen kun berører 25% af landbrugsarealet – de resterende 75% kan altså drives som nu, endda med øget næringsstofforforsel.

Det bør dog overvejes politisk, om den nuværende animalske produktion skal opretholdes i sin nuværende størrelse. En reduktion på 20% i antallet af dyr vil reducere behovet for import af foder og sænke den nationale og internationale miljøbelastning. En reduceret dyrestand er ikke ensbetydende med en dårligere økonomi, da reduktionen i husdyrbestanden bør tage udgangspunkt i de bedrifter, der er økonomisk urentable. Et stop for udvidelse og etablering af nye besætninger i miljø- og naturfølsomme områder vil naturligt kunne give den nødvendige reduktion.

Der produceres årligt over 1 milliard grise i verden, hvilket gør den globalt set lille, men intensive danske svineproduktion på ca. 27 millioner sårbar over for konkurrence fra udlandet, som kan producere væsentligt billigere.

Udtagningen af jord kan dog være startskuddet til en mere bæredygtig

▲ Forfatterens egne arealer, som i 2009 var intensivt drevet, er i dag taget ud af drift og er blevet til et værdifuldt levested for hundredevis af forskellige plante og dyrearter.

husdyrproduktion og produktion af høj kvalitetsfødevarer, som kan dække de høje produktionsomkostninger. Kan man godt gøre markedsføringsmæssigt, at den ekstensive produktion giver det bedste kød og den højeste dyrevelfærd, vil det kunne åbne for eksport til eksklusive markeder.

Det kan ikke udelukkes, at nogle vil finde forslagene for ambitiøse og måske endda urealistiske. Men det giver ikke mening at tage udgangspunkt i snævre politiske og erhvervsøkonomiske interesser. Det giver måske stemmer og omsætning på kort sigt, men på den lange bane tømmes lommerne, og politikernes troværdighed forsvinder.

Det skal bemærkes, at denne natur- og miljøplan ikke berører vores **FREDSKOVE**. Der er her brug for en helt separat indsats for at sikre biodiversiteten i skovene. Udtagning af agerjord kan dog påvirke skovene positivt – specielt hvis udtagning foretages op til skove, og der bliver plads til lysåbne skovbryn.

Både Planloven og Naturbeskyttelsesloven har nogle flotte indledende tekster, men i praksis er de tandløse og udvandet til fordel for erhversøkonomiske interesser.

Naturbeskyttelsesloven Planloven

§ 1. Loven skal medvirke til at værne landets natur og miljø, så samfundsudviklingen kan ske på et bæredygtigt grundlag i respekt for menneskets livsvilkår og for bevarelsen af dyre- og plantelivet.

Stk. 2. Loven tilsigter særligt

- 1) at beskytte naturen med dens bestand af vilde dyr og planter samt deres levesteder og de landskabelige, kulturhistoriske, naturvidenskabelige og undervisningsmæssige værdier,
- 2) at forbedre, genoprette eller tilvejebringe områder, der er af betydning for vilde dyr og planter og for landskabelige og kulturhistoriske interesser, og
- 3) at give befolkningen adgang til at færdes og opholde sig i naturen samt forbedre mulighederne for friluftslivet.

Stk. 2. Der skal ved lovens administration lægges vægt på den betydning, som et areal på grund af sin beliggenhed kan have for almenheden.

§ 2. Lovens beføjelser skal tillige anvendes med sigte på at bekæmpe sandflugt og forøge skovarealet samt på at genoprette vådområder, som skal medvirke til at forbedre vandmiljøet.

§ 1. Loven skal sikre, at den sammenfattende planlægning forener de samfundsmæssige interesser i arealanvendelsen og medvirker til at værne landets natur og miljø, så samfundsudviklingen kan ske på et bæredygtigt grundlag i respekt for menneskets livsvilkår og for bevarelsen af dyre- og plantelivet.

Stk. 2. Loven tilsigter særlig,

- 1) at der ud fra en planmæssig og samfundsmæssig helhedsvurdering sker en hensigtsmæssig udvikling i hele landet og i de enkelte regioner og kommuner,
- 2) at der skabes og bevares værdifulde bebyggelser, bymiljøer og landskaber,
- 3) at de åbne kyster fortsat skal udgøre en væsentlig natur- og landskabsressource,
- 4) at forurening af luft, vand og jord samt støjulemper forebygges, og
- 5) at offentligheden i videst muligt omfang inddrages i planlægningsarbejdet.

Case: Sødalen ved Viborg

Landskabet i denne sag blev udsat for voldsomme ødelæggelser af en stor mælkeproducent, som ønskede mere jord. Til trods for at Viborg kommune forsøgte at få lodsejeren på bedre tanker, konkluderede kommunen, at det ikke var i strid med loven. Den afgørelse blev påklaget til Naturklagenævnet af Danmarks Naturfredningsforening. Nævnet konkluderede, at til trods for at de voldsomme ødelæggelser var i strid med beskyttelsen af området, så var aktiviteterne ikke ulovlige, da det var tale om landbrugsaktiviteter. Sagen er et godt – eller trist – eksempel på, at de flotte lovtekster i praksis ikke kan beskytte landskabet og naturen, i deres nuværende form.

Naturklagenævnets afgørelse fra 13. november 2009:

»Sødalen er udpeget som særligt beskyttelsesområde i regionplanen. Det foretagne indgreb er i strid med regionplanens retningslinje 21,

hvorefter beskyttelseshensynet skal gå forud for andre interesser. Indgrebet har ødelagt eller sløret en del af det karakteristiske istidslandskab og bevirket en forringelse af områdets naturmæssige, landskabelige, geologiske og kulturhistoriske værdier.

Naturklagenævnet har overvejet, om indgrebet på selve skrænterne, der ikke har kunnet opdyrkes, og hvor der gennem ganske voldsomme ændringer inddrages uopdyrket land til landbrugsdrift, kunne anses som en ændret anvendelse omfattet af § 35. Imidlertid taler undtagelsesbestemmelsen i § 36, stk. 1, nr. 4, – der generelt undtager ibrugtagen af arealer til landbrug – imod dette. Der findes ikke i planlovens landzonestemmelser en tilsvarende hjemmel som i naturbeskyttelsesloven, hvor der ikke må foretages ændringer i tilstanden af beskyttet natur.

Naturklagenævnet finder herefter ikke, at planloven hjemler mulighed for at gribe ind over for de stedfundne aktiviteter i Sødalen.«